

www.armorproject.eu

Manualul moderatorului

Laboratorul de Gândire Critică

Cum să contribuiți la prevenirea radicalizării prin deprinderea tehnicilor de echipare a tinerilor cu abilități de gândire critică

Lansat public în luna mai 2021

Conținutul acestei lucrări reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor și nu poate fi considerat că reflectă punctele oficiale de vedere ale Comisiei Europene.

Acest proiect a fost finanțat de Fondul de Securitate Internă al Uniunii Europene - Poliție, în temeiul Acordului de Grant nr. 823683.

Cuprins

Preambul/Prefață	3
Laboratorul experimental „Gândire Critică”	4
De ce să predăm gândire critică?	4
Filosofia manualului	4
Competențe cheie care vor fi dezvoltate	4
Metodologie	5
Scenariul laboratorului experimental	6
Tematică	6
Grup țintă	6
Întrebări-cheie	6
Concepte-cheie	6
Elemente-cheie	7
Exerciții	7
Recomandări bibliografice	25
Aspecte logistice	25
Bibliografie	26

Exerciții

#1 Încearcă o propoziție	8
#2 Joc de rol într-o situație conflictuală	10
#3 Gândire critică prin Solution Fluency	11
#4 Listă de verificare pentru gândire	13
#5 Spinner	17
#6 Cele șase întrebări	20
#7 Discuție ghidată	22
#8 Șase pași în gândirea critică	24

Preambul/Prefață

Definiția fundamentală a gândirii este simplă și intuitivă: toți oamenii gândesc. Gândirea critică începe în momentul în care ne gândim la procesul nostru de gândire, cu intenția de a-l îmbunătăți (Paul & Elder, 2014, p. 6).

Gândirea critică poate fi analizată ca având două componente: (1) un set de abilități de generare și procesare a informațiilor și credințelor și (2) obișnuința de a utiliza aceste abilități pentru a-ți ghida comportamentul, în baza unui angajament intelectual în acest sens. Din această perspectivă, gândirea critică este diferită de (1) obținerea și reținerea informației în sine, deoarece implică un mod particular în care informația este analizată și evaluată; (2) posesia unui set de abilități în sine, deoarece implică utilizarea lor continuă; (3) utilizarea acestor abilități (ca un fel de exercițiu) fără acceptarea rezultatelor obținute.

Prezentul manual a fost construit ca un instrument ce va fi utilizat în cadrul laboratorului experimental dedicat dezvoltării abilităților de gândire critică în rândul copiilor și tinerilor din medii vulnerabile, în scopul dezvoltării capacității de gândire autonomă și structurată.

Laboratorul experimental „Gândire Critică”

De ce să predăm gândire critică?

Prin învățarea gândirii critice suntem învățați să „căutăm” adevărul dincolo de propriile distorsiuni, să depășim provocările, să ne evaluăm propriul proces de gândire în mod corect și să abandonăm gândirea de tip eronat în favoarea unui nou mod de gândire, ce pune accent pe validare.

De ce este gândirea critică importantă atunci când vorbim despre polarizarea socială cauzată de adoptarea și răspândirea ideologiilor extremiste? Pentru că le oferă tinerilor puterea de a gândi independent, de a înțelege lumea pe baza experienței personale și a observației și de a adopta decizii informate în acest mod. Prin aceasta, tinerii capătă încredere în sine și își dezvoltă abilitatea de a învăța din greșeli, pe măsură ce își construiesc o viață de succes și productivă.

Filosofia manualului

Acest manual își propune să prezinte curricula și conținutul efectiv al laboratorului experimental dedicat tehnicilor de gândire critică, sub forma unor jocuri inovative, exerciții și tehnici care pot fi adoptate în lucrul cu copii și tinerii din medii vulnerabile, pentru dezvoltarea capacității de gândire critică.

Procesul de gândire presupune realizarea unei conștiințe obiective între gândurile existente și dovezi, pe baza cărora un individ își formează credințe și păreri noi. Prin comparație, gândirea critică reprezintă un act meta-cognitiv (gândirea despre gândire) și cognitiv (gândirea), pe baza căruia o persoană reflectează asupra procesului de gândire în mod simultan cu desfășurarea procesului de gândire pe baza căruia ajunge la o concluzie. În această ipostază, gânditorul are două scopuri importante: găsirea unei soluții și îmbunătățirea modului în care acesta rezonază (Moore, 2007, p. 2).

Curricula și conținutul laboratorului trebuie utilizate în directă corelație cu materialul suport oferit în manualul D3.1.2.

Competențe cheie care vor fi dezvoltate

- Conștientizarea naturii inerent denaturate a gândirii umane, atunci când procesul se derulează ne-structurat, diminuând în acest mod puterea tendințelor umane ego-centrice și socio-centrice;
- Îmbunătățirea abilităților de gândire ale participanților și conștientizarea situațiilor în care aceștia cad pradă erorilor de gândire, iraționalității, prejudecăților, distorsiunilor, tabu-urilor și regulilor sociale acceptate fără o raportare critică și interesului personal;
- Evitarea gândirii simpliste în legătură cu probleme complexe și luarea în considerare a nevoilor și drepturilor celorlalți.

Metodologie

Acest laborator experimental se bazează pe dezvoltarea cunoștințelor și abilităților prin **modelul instrucțional cognitiv-attitudinal și modelul învățare prin experimentare (*learning by doing*)**. Principalul său obiectiv este acela de a pune la dispoziția moderatorilor un set esențial de abilități și comportamente care pot fi utilizate în mod facil și care pot fi ușor adaptate în lucrul cu tineri.

Laboratorul este dezvoltat astfel încât să poată fi folosit ca o cameră de siguranță în care participanții pot învăța și experimenta modalități alternative de a răspunde în contexte în care tinerii afixează sau experimentează un tip de gândire stereotipic sau nerezonabil prin raportare la izolarea socială, polarizare și extremism. **Participanții vor fi de asemenea încurajați să învețe și să aplice aceste tehnici oricând consideră a fi necesar, în cadrul comunităților din care fac parte.**

Laboratorul propune tehnici care pot ajuta în instruirea tinerilor să răspundă la stimuli caracteristici furiei în situații concrete. Le oferă practicienilor implicați în interacțiunea cu tinerii soluții pentru încurajarea cel din urmă să controleze episoadele de gândire ne-structurată sau irațională, să crească calitatea și profunzimea procesului cognitiv și să identifice momentele iraționale și tendințele deziluzorii.

Tehnici educaționale	
Instruire	X
Demonstrație	X
Joc de rol	X
Repetiția în scenarii predefinite	X
Feedback	X
Auto-motivare	
Practică extinsă	
Discuții ghidate	X
Modelare cognitivă prin metoda <i>mentor think aloud</i>	
Discuții libere	X
Auto-instruirea (discursul interior al studentului)	

Scenariul laboratorului experimental

Tematică

Gândirea critică – înțelege, învață cum să folosești, integrează în interacțiunile profesionale zilnice cu tineri vulnerabili la radicalizare și violență acele strategii și tehnici care îi ajută pe aceștia să evite gândirea de tip simplist în legătură cu probleme complicate și să încerce să ia în considerare drepturile și nevoile celor din jur.

Grup țintă

Experți din prima linie care lucrează cu tineri vulnerabili la radicalizare – profesori, consilieri școlari, asistenți sociali, cadre ale instituțiilor de ordine și siguranță publică.

Întrebări-cheie

- Ce este gândirea critică?
- Putem consolida abilitatea de gândire în cazul problemelor sensibile care conduc la conflicte?
- Cum putem aborda problemele în cauză pentru a evita escaladarea conflictului și a înțelege mai bine motivele care stau în spatele distorsiunilor cognitive, presupuzițiilor și modelelor mentale profund rutiniere?
- Care este relația dintre gândire și gândirea asupra modului în care gândim?
- Care sunt cele mai bune strategii pentru identificarea tiparelor stereotipale ale gândirii și acțiunii în viața personală?
- Care sunt cele mai bune strategii pentru contracararea gândirii simpliste și distorsionate în cazul tinerilor vulnerabili?
- Cât de mult poate ajuta un profesor sau asistent social și în ce situație trebuie solicitat ajutor de specialitate (de ex. terapie individuală, terapie de grup)?

Concepte-cheie

Gândire critică, gândire stereotipală, întrebări, distorsiuni, gândire outside the box, gândire independentă.

Elemente-cheie

Participanții vor învăța să:

- recunoască semnele gândirii simpliste și simplificatoare în propriul caz sau în cazul altor indivizi;
- identifice fundamentele psihologice ale gândirii, modul în care acestea afectează atitudinea și comportamentul individului, cum poate procesul de gândire fi orientat către gândire auto-direcționată, auto-disciplinată, auto-monitorizată și auto-corectivă;
- înțeleagă modul în care pot oferi sprijin pe termen scurt și îndrumare tinerilor cu tulburări, cu privire la sprijinul psihologic de care ar putea avea nevoie pe termen lung;
- dezvolte responsabilitate socială și abilități sociale pentru a aborda indivizii cu gândire stereotipală;
- reflecteze asupra modului în care strategiile și tacticile utilizate în abordarea gândirii distorsionate pot fi integrate și adaptate activității lor profesionale zilnice.

Exerciții

Tipuri de exerciții care vor fi dezvoltate:

- Încearcă o propoziție
- Joc de rol într-o situație conflictuală
- Gândire critică prin Solution Fluency
- Listă de verificare pentru Gândire
- Spinner
- Cele 6 întrebări
- Discuție ghidată
- Șase pași în gândirea critică

1

Încearcă o propoziție

Exercițiul nr. 1	Încearcă o propoziție ¹
Obiectiv	Înțelegerea impactului diferitelor perspective asupra aceluiași subiect
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	30 minute
Materiale necesare	Hârtie albă, pixuri, markere
Descriere	<p>Moderatorul formează grupuri de 8-10 participanți, după care îi solicită primului participant din fiecare grup să scrie pe o hârtie o propoziție prin care să descrie un concept (toleranță, ură, bullying etc.).</p> <p>După ce scrie propoziția, primul participant transmite hârtia către următorul din grupă, care completează lista cu o propoziție prin care definește termenul/conceptul ales la început.</p> <p>După ce scrie, participantul împăturește hârtia, pentru a acoperi propoziția primită. În acest moment doar propria propoziție este vizibilă, în așa fel încât participanții care primesc în continuare hârtia pot citi doar ultima propoziție.</p> <p>Scopul exercițiului este de a-i determina pe participanți să înțeleagă faptul că fiecare adaugă propria viziune asupra subiectului și să înțeleagă că perspectivele pot să difere de la un individ la altul.</p> <p>Mai mult, participanții învață să aplice în mod concret cunoștințele și logica pentru a se face înțeleși de ceilalți cât mai clar cu putință.</p> <p>La final, moderatorul colectează hârtia și prezintă grupului definițiile, explicând importanța existenței perspectivelor diferite în abordarea unei probleme.</p> <p>SFATURI:</p> <p>la finalul exercițiului este important să se sublinieze faptul că analiza unei probleme din perspective diferite este utilă în găsirea celei mai bune soluții pentru rezolvarea acesteia și reducerea incertitudinii².</p>

¹ Adaptat din (Watanabe-Crockett, 12 SOLID STRATEGIES FOR TEACHING CRITICAL THINKING SKILLS, 2019)

² Subiect dezvoltat de Richards. J. Heuer, în Psychology of intelligence analysis, Center for the study of intelligence, CIA, 1999, Figura 3

	<p>De asemenea, prin recunoașterea faptului că oamenii au perspective diferite, moderatorul întărește noțiunea de toleranță și de acceptare a diversității.</p> <p>„Una dintre multele căi prin care mintea noastră încearcă să ne ușureze viața este să rezolve o problemă întâmpinată în baza primei impresii formate. Similar primei impresii formate despre oameni, perspectiva inițială asupra unei probleme sau situații poate fi îngustă și superficială. Vedem nici mai mult și nici mai puțin decât am fost condiționați să vedem – și noțiunile stereotipale ne blochează viziunea și ne împovărează imaginația. Acest fapt se petrece fără alarme și nu ne dăm niciodată seama când are loc”³.</p>
Metodă/e de învățare	Învățare prin aplicare, demonstrație și discuție ghidată
Suport vizual	-

Este dificil de privit aceeași informație din perspective diferite.

Figura 1. Perspective

³ Creative thinking, <http://creativethinking.net/different-perspective/#sthash.ZFpbQ5wz.dpbs>

2

Joc de rol într-o situație conflictuală

Exercițiul nr. 2	Joc de rol într-o situație conflictuală ⁴
Obiectiv	Dezvoltarea abilităților de gândire critică prin joc de rol, construcția de argumente și dezbateri
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	60 minute
Materiale necesare	Acces la Internet pentru documentare
Descriere	<p>Premisa de la care se pornește este aceea că jocul de rol reprezintă o bună metodă prin care se exersează gândirea critică, iar intrarea într-un anumit rol stimulează și partea analitică și partea creativă a gândirii.</p> <p>Moderatorul împarte participanții în echipe de câte doi și le solicită să se documenteze despre un conflict rezultat în urma interacțiunii a două persoane (de ex. profesor de drepturi civile vs. elev cu orientări islamice, părinte – copil, elev – profesor, polițist – delincvent adolescent, procuror – avocat al apărării etc.).</p> <p>După documentare, le cere membrilor din fiecare echipă să aleagă ce personaj va interpreta fiecare. Participanții vor adopta puncte de vedere diferite în cadrul dezbaterii, în funcție de personajul ales.</p> <p>Scopul exercițiului este de a-i lăsa să dezbată subiectul, până la momentul în care fiecare dintre actori poate explica punctul de vedere al celuilalt.</p> <p>La sfârșit, ultima provocare pentru fiecare participant va fi aceea de a sugera un compromis și de a rezolva potențialul conflict.</p>
Metodă/e de învățare	Joc de rol
Suport vizual	-

⁴ Adaptat din (Watanabe-Crockett, 12 SOLID STRATEGIES FOR TEACHING CRITICAL THINKING SKILLS, 2019)

3

Gândire critică prin Solution Fluency

Exercițiul nr. 3	Gândire critică prin Solution Fluency ⁵
Obiectiv	Dezvoltarea abilităților de gândire critică urmând un ghid predefinit pentru rezolvarea unei probleme și construirea de argumente
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	90 minute
Materiale necesare	Acces la internet pentru documentare, hârtie albă, flipchart și markere
Descriere	<p>Moderatorul îi împarte pe participanți în grupuri de câte 8-10 persoane și le solicită să lucreze în echipă pentru a crea o Strategie europeană pentru combaterea consumului de droguri în rândul tinerilor utilizând procesul Solution fluency, definit de cei 6 D – Define (definește), Discover (descoperă), Dream (visează), Design (creează), Deliver (oferă), și Debrief (prezintă):</p> <p>DEFINEȘTE: participanții trebuie să decidă exact ce nevoi trebuie soluționate și să ofere un context adecvat problemei în cauză.</p> <p>DESCOPERĂ: este faza de cercetare, colectare și analiză a informațiilor despre problema/subiectul analizat.</p> <p>WISEAZĂ: în această fază participanții își deschid sufletul și mintea pentru identificarea unor soluții alternative, așa cum își doresc ei.</p> <p>CREEAZĂ: în această fază de lucru, mecanismele soluției identificate prind contur și sunt dezvoltate.</p> <p>OFERĂ: implică întreprinderea unor acțiuni pentru a definitiva produsul final (A produce) și a prezenta soluția propusă (A publica).</p> <p>PREZINTĂ: în această etapă de reflecție se analizează modul în care participanții au reușit să ducă la îndeplinire sarcina și se încearcă identificarea unor modalități de îmbunătățire a abordării, pentru situații viitoare.</p>

⁵ Adaptat din (Watanabe-Crockett, THE ONE CRITICAL THINKING AND PROBLEM SOLVING PROCESS EVERYONE NEEDS, 2019)

	<p>Pentru fiecare etapă, moderatorul propune următorul ghid de discuție (întrebări de reflecție):</p> <p>DEFINEȘTE: Care sunt detaliile provocării pe care trebuie să o rezolvăm? În mod concret, ce avem de rezolvat?</p> <p>DESCOPERĂ: Ce informații trebuie să știi și ce aptitudini trebuie să am pentru a rezolva sarcina? De ce avem nevoie de acest lucru? De ce nu a mai fost făcut acest lucru până acum? Dacă a mai fost făcut, de ce nu a avut succes? Ce putem schimba?</p> <p>WISEAZĂ: Ce ne dorim cu adevărat să creăm? Cum va funcționa? Cum va arăta? Care va fi scenariul pozitiv din perspectiva obiectivului final?</p> <p>CREEAZĂ: Cum arată ideile transpuse în scris? Cum vom crea și implementa ideile gândite anterior? Care sunt pașii de urmat? Care sunt etapele intermediare și ce repere vom seta pentru noi? Cum ne vom asigura că totul se derulează corect și la timp? Cum vom rezolva problemele apărute pe parcurs?</p> <p>OFERĂ: Cum transformăm ideea în realitate? Cum vom aplica în mod practic ceea ce am propus? Cum vom prezenta ideea către populație? Cum vom ști că funcționează?</p> <p>PREZINTĂ: Care sunt rezultatele muncii noastre? Cum ne dăm seama că am reușit sau eșuat în atingerea obiectivelor? Ce a mers bine și ce a mers prost? Cum putem îmbunătăți eforturile și rezultatele în viitor? Cum putem aplica ceea ce am dezvoltat și pentru alte probleme similare?</p> <p>La final procesului, fiecare echipă își prezintă produsul final în plen și moderatorul solicită participanților să evalueze și să compare rezultatele.</p>
Metodă/e de învățare	Brainstorming, discuție ghidată, feedback
Suport vizual	-

4

Listă de verificare pentru gândire

Exercițiul nr. 4	Listă de verificare pentru gândire ⁶
Obiectiv	Dezvoltarea gândirii critice prin aplicarea unui ghid predefinit pentru rezolvarea unei probleme și construirea de argumente.
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	90 minute
Materiale necesare	Acces la Internet pentru cercetare și documentare, hârtie albă, video-proiector, flipchart, markere
Descriere	<p>Moderatorul îi roagă pe participanți să formeze echipe de câte 3 persoane și le prezintă o sarcină comună: redactarea unui document de o pagină prin care să îi convingă pe colegii lor să reducă consumul de energie în instituția din care fac parte (școală).</p> <p>După aceea, trainerul le prezintă participanților următorii pași (proiecțiați pe ecran), pe care să îi aibă în vedere atunci când realizează sarcina:</p> <p>1) Gândirea are un SCOP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezintă scopul în mod clar • Deosebește clar scopul tău de altele similare • Verifică periodic să te asiguri că ești pe calea cea bună pentru atingerea scopului • Alege scopuri semnificative și realiste <p>2) prin Gândire încercăm să IDENTIFICĂM ceva, să clarificăm o ÎNTREBARE, să soluționăm o PROBLEMĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formulează întrebarea/problema în mod clar și precis • Exprimă întrebarea în mai multe modalități, pentru a putea clarifica înțelesul și scopul acesteia • Împarte întrebarea/problema în întrebări/probleme mai mici • Fă distincția între întrebările care au un răspuns definitiv, cele care presupun exprimarea unei opinii și cele care necesită luarea în considerare a mai multor puncte de vedere

⁶ Adapted from (Paul & Elder, 2008, pg. 4-6).

3) Gândirea se bazează pe IPOTEZE

- Identifică în mod clar ipotezele de lucru și încearcă să determini dacă acestea sunt justificate
- Încearcă să evaluezi modul în care acestea îți influențează punctul de vedere

4) Gândirea se derulează dintr-o anumită PERSPECTIVĂ (punct de vedere)

- Identifică-ți perspectiva/ punctul de vedere
- Caută și alte perspective și identifică-le punctele forte și pe cele slabe
- Încearcă să fii echilibrat atunci când evaluezi toate punctele de vedere/ perspectivele

5) Gândirea se bazează pe DATE, INFORMAȚII, PROBE (evidence)

- Folosește acele opinii care pot fi validate de datele de care dispui
- Caută informații care îți contrazic punctul de vedere, precum și informații care îți susțin perspectiva
- Asigură-te că toate informațiile utilizate sunt clare, precise și relevante pentru rezolvarea problemei
- Asigură-te că ai adunat suficiente informații pentru scopul urmărit

6) Gândirea se exprimă prin și este influențată de CONCEPTE și IDEI

- Identifică conceptele cheie și explică-le în mod clar
- Ia în considerare conceptele alternative sau definițiile alternative ale conceptelor utilizate
- Asigură-te că folosești conceptele în mod precis

7) Gândirea conține INFERENȚE și INTERPRETĂRI pe baza cărora tragem CONCLUZII și oferim un sens datelor inițiale

- Trage concluzii doar pe baza dovezilor avute la dispoziție
- Verifică consistența concluziilor
- Identifică ipotezele care conduc la concluzii

8) Gândirea ne conduce spre un rezultat sau are IMPLICAȚII și CONSECINȚE

- Identifică implicațiile și consecințele care rezultă în urma procesului rațional derulat
- Identifică atât implicațiile pozitive, cât și pe cele negative
- Ia în considerare toate posibilele consecințe

Pentru fiecare etapă, participanții vor primi pentru utilizare următorul ghid de discuție, structurat pe următoarele elemente ale gândirii:

SCOP:

- Ce încerc să realizez?
- Care este obiectivul meu principal? Care este scopul meu?

ÎNTREBĂRI:

- Ce întrebări îmi pun?
- Ce întrebări îmi propun să ating?
- Iau în calcul toate aspectele problemei atunci când formulez întrebările?

INFORMAȚII:

- Ce informații am utilizat pentru a ajunge la această concluzie?
- La ce experiență m-am raportat pentru a susține această idee?
- De ce informații mai am nevoie pentru răspunde la întrebare?

INFERENȚE/CONCLUZII:

- Cum am ajuns la această concluzie?
- Există o altă cale pentru a interpreta această informație?

CONCEPTE:

- Care este ideea centrală?
- Pot explica această idee?

	<p>IPOTEZE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pe care dintre aspectele problemei le tratez ca atare? • Ce ipoteze m-au condus spre concluzia respectivă? <p>IMPLICAȚII/CONSECINȚE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dacă cineva mi-a acceptat poziția, care ar fi implicațiile? • Ce vreau să spun prin aceste lucruri? <p>PUNCTE DE VEDERE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Din ce perspectivă tratez problema? • Există un alt punct de vedere pe care ar trebui să îl iau în calcul? <p>La finalul procesului, fiecare echipă își prezintă produsul final și moderatorul le solicită celorlalți participanți să evalueze impactul lucrărilor.</p>
Metodă/e de învățare	Brainstorming, discuție ghidată, feedback
Suport vizual	-

5

Spinner

Exercițiul nr. 5	Spinner ⁷
Obiectiv	Înțelegerea rolului întrebărilor în procesul de gândire critică
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	90 minute
Materiale necesare	Hârtie, creioane/pixuri, flipchart, markere
Descriere	<p>Moderatorul împarte participanții în două grupuri: echipa A și echipa B. Apoi fiecare echipă se grupează sub formă de cerc, ca spațiu de lucru.</p> <p>Moderatorul le cere participanților din echipa A să se gândească la ultima carte (sau articol) citită și să scrie o lucrare de maxim 3 pagini despre aceasta.</p> <p>Moderatorul transmite aceeași sarcină și echipei B, căreia îi oferă Spinner-ul printat pe o foaie A4 (sau desenat cu markerul) și un creion.</p> <p>Le transmite participanților din echipa B să învârtă creionul pe coala cu spinner-ul printat și să răspundă la întrebarea indicată de creion în dreptul chenarului. Dacă vârful creionului se oprește la aceeași întrebare, participantul învârte din nou. Pașii sunt repetați până se epuizează toate întrebările.</p> <p>La final, moderatorul colectează răspunsurile de la ambele echipe și oferă feedback, accentuând importanța întrebărilor în procesul de gândire critică.</p> <p>De asemenea, le cere participanților să evalueze cât de ușor/difil a fost procesul pentru cele două echipe și compară rezultatele în plen.</p>

⁷ <http://ilove2teach.blogspot.com/2012/09/reader-response-freebies.html>

	<p>SFATURI:</p> <p>Este important ca moderatorul să scoată în evidență necesitatea întrebărilor în ghidarea procesului de gândire critică și să prezinte strategii de compensare a limitărilor memoriei pe termen scurt și a distorsiunilor cognitive (de exemplu: descompunere și externalizare așa cum apare la Heuer; „descompunerea presupune spargerea unei probleme în părțile sale componente (...) și externalizarea presupune transpunerea problemei descompuse din mintea unei persoane pe hârtie sau pe ecranul unui calculator într-un format simplificat care prezintă principalele variabile, parametrii sau elemente ale problemei și cum relaționează acestea între ele”⁸).</p>
<p>Metodă/e de învățare</p>	<p>Brainstorming, demonstrație, discuție ghidată, feedback</p>
<p>Suport vizual</p>	<p>Imaginea cu spinner-ele printată</p>

⁸ Richards. J. Heuer, Psychology of intelligence analysis, Center for the study of intelligence, CIA, 1999, p. 86-87

Figura 2. Spinner ficțional

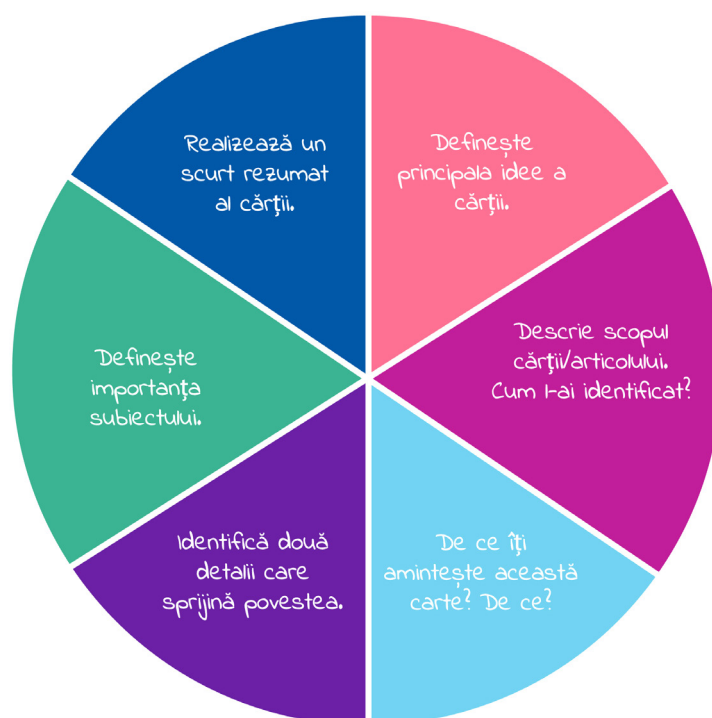

Figura 3. Spinner nonficțional

6

Cele șase întrebări

Exercițiul nr. 6	Cele șase întrebări ⁹
Obiectiv	Înțelegerea rolului întrebărilor în procesul de gândire critică
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	45 minute
Materiale necesare	Acces la Internet pentru cercetare și documentare, hârtie A4, flipchart, markere
Descriere	<p>Moderatorul împarte grupul de participanți pe perechi. Apoi le solicită să aleagă un articol despre un eveniment sau problemă recentă, în limba maternă (de exemplu imigrația, încălzirea globală, sau dezvoltarea unor tehnologii precum IoT, inteligență artificială) și să îl prezinte celorlalți participanți.</p> <p>În continuare, moderatorul le solicită echipelor să ofere răspunsuri la toate cele 6 întrebări în ordinea prezentată în <i>Figura 4</i>.</p> <p>Exemplu de articol disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/clima/change/causes_ro</p> <p>În final, moderatorul solicită fiecărui grup să își exprime părere cu privire la credibilitatea articolului, pe baza răspunsurilor oferite la întrebările furnizate, accentuând importanța acestui gen de întrebări în procesul de gândire critică.</p>
Metodă/e de învățare	Demonstrație, feedback
Suport vizual	Grafic printat cu <i>Figura 4</i>

⁹ Adaptat din Watanabe-Crockett, How to Develop A Critical Thinking Mindset in Elementary Students, 2016

Pași

către un proces de gândire critică (5WH)

1. Evaluează autorul mesajului - Cine

- Cine este persoana care a spus asta?
- Contează ceea ce a spus?
- Care este poziția autorului?
- Este recunoscut/faimos?

2. Evaluează mesajul comunicării - Ce

- Care a fost mesajul?
- Este mesajul bazat pe fapte sau este o opinie personală?
- Mesajul reușește să prezinte o imagine de ansamblu a problemei discutate?
- Crezi că mesajul este incomplet? Lipsește ceva?

3. Evaluează mediul comunicării - Unde

- Unde a fost mesajul comunicat?
- A fost mesajul comunicat într-un mediu public sau privat?
- Mediul în care mesajul a fost comunicat permite altor persoane să exprime opinii diferite?
- Au fost exprimate opinii diferite cu privire la acest mesaj?

4. Evaluează intervalul de timp (oportunitatea) - Când

- Când a fost mesajul trimis?
- A fost în timpul, înainte sau după un eveniment important?

5. Evaluează motivul comunicării – De ce

- De ce a fost mesajul comunicat?
- Autorul a arătat/explicat care a fost motivul?
- Au existat interese în transmiterea mesajului (de exemplu, impactul asupra imaginii)?

6. Evaluează procesul de comunicare - Cum

- Cum a fost mesajul comunicat – în scris sau verbal?
- Care a fost tonalitatea utilizată de către autor (fericită, trisă, nervoasă, impasibilă)?
- Mesajul a fost ușor de înțeles?

Figura 4. Pași către un proces de gândire critică (5WH)

7

Discuție ghidată

Exercițiul nr. 7	Discuție ghidată ¹⁰
Obiectiv	Înțelegerea importanței construirii unor argumente valide și dezvoltarea aptitudinilor de gândire critică
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	30 minute
Materiale necesare	Acces la Internet pentru cercetare și documentare, video proiector, hârtie A4, flipchart, markere
Descriere	<p>Moderatorul împarte participanții în două echipe și le prezintă infograficul de mai jos.</p> <p>Apoi, moderatorul trasează sarcina către cele două echipe: Echipa 1 – PRO și Echipa 2 – CONTRA ipotezei: utilizarea computerelor în timpul orelor de curs de către studenți.</p> <p>La final, fiecare echipă își va prezenta argumentele, analizând fiecare statistică oferită în graficul de mai jos: <i>Figura 5</i>.</p> <p>SFATURI:</p> <p>Moderatorul trebuie să prezinte problemele legate de erorile logice, oferind exemple referitoare la generalizări pripite, precum și faptul că uneori statistica poate să ne conducă spre concluzii greșite, dacă numerele respective sunt interpretate într-un mod distorsionat sau dacă cercetarea respectivă nu este efectuată conform metodologiei.</p> <p>„Generalizarea pripită (cunoscută și sub numele de argumentul numerelor mici, statistica datelor insuficiente sau argument prin generalizare, generalizare greșită, inducție pripită, generalizare inductivă, eșantion insuficient, eroarea faptului singular, supra-generalizare, eșantion nereprezentativ) poate fi definită drept procesul prin care se ajunge la o concluzie pe baza unui eșantion mic, în detrimentul analizării cifrelor reprezentative pentru media populației” ¹¹.</p> <p>YouTube video recomandat pentru generalizarea pripită: https://www.youtube.com/watch?v=b_UqIfw7Zmw</p>

¹⁰ <https://www.slideshare.net/NikPeachey/exploiting-infographics-developing-critical-thinking>

¹¹ <https://www.logicallyfallacious.com/tools/lp/Bo/LogicalFallacies/100/Hasty-Generalization>

Metodă/e de învățare	Demonstrație, feedback
Suport vizual	video YouTube

8

Şase paşi în gândirea critică

Exercițiul nr. 8	Şase paşi în gândirea critică ¹²
Obiectiv	Înțelegerea rolului întrebărilor și parafrazărilor în procesul de gândire critică
Grup țintă	Grupe de vârstă – adolescenți/adulți
Timp alocat	60 minute
Materiale necesare	Acces la Internet pentru cercetare și documentare, video proiector, hârtie A4, flipchart, markere
Descriere	<p>Moderatorul le prezintă participanților filmul TED referitor la problema încălzirii globale, disponibil la linkul de mai jos (vă rugăm să folosiți traducerea în limba locală):</p> <p>https://www.ted.com/talks/greta_thunberg_school_strike_for_climate_save_the_world_by_changing_the_rules/transcript</p> <p>Apoi moderatorul oferă fiecărui participant un tabel printat (Figura 5) și le solicită să îl completeze.</p> <p>Prin completarea tabelului se verifică dacă participanții au reținut toate chestiunile exprimate de protagonistul filmului. De asemenea, pentru a răspunde la toate întrebările din tabel, participanții trebuie să evalueze și să analizeze ideile principale prezentate.</p> <p>SFATURI:</p> <p>La final, moderatorul trebuie să accentueze importanța întrebărilor în procesul de gândire critică și importanța parafrazării, ca prim nivel în consolidarea abilităților de lectură și înțelegere a textului¹³.</p>
Metodă/e de învățare	Instruire, demonstrație, feedback
Suport vizual	Tabelul printat

¹² <https://www.educatorstechnology.com/2013/05/a-must-have-chart-featuring-critical.html>

¹³ <https://www.criticalthinking.org/files/ReadWritingTestOp1.pdf>

Recomandări bibliografice

1. Critical thinking Fundamentals: Introduction to critical thinking, YouTube video disponibil la adresa <https://www.youtube.com/watch?v=Cum3k-Wglfw>
2. Moore, D. T. (2007). Critical Thinking an Intelligence Analysis. Occasional Paper Number Fourteen. Washington, DC: National Defense Intelligence College.
3. Paul, R., & Elder, L. (2008). The Miniature Guide to Critical Thinking. Concepts and Tools. Dillon Beach: Foundation For Critical Thinking Press.
4. Hasty Generalization, YouTube video disponibil la adresa: https://www.youtube.com/watch?v=b_Uqlfw7Zmw

Aspecte logistice

- Descrierea spațiului de lucru: video proiector și ecran, laptop, hârtie A4, flipchart, markere, scaune care pot fi mutate ușor în încăpere
- Suport IT: acces Internet, link-uri

Bibliografie

- Critical thinking Fundamentals: Introduction to critical thinking, YouTube video available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Cum3k-Wglfw>
- Heuer, R. J. (1999). Psychology of intelligence analysis. Washington DC: Center for the study of intelligence
- Moore, D. T. (2007). Critical Thinking an Intelligence Analysis. Occasional Paper Number Fourteen. Washington, DC: National Defense Intelligence College.
- Paul, R., & Elder, L. (2008). The Miniature Guide to Critical Thinking. Concepts and Tools. Dillon Beach: Foundation For Critical Thinking Press
- Watanabe-Crockett, L. (06 05 2019 r.). 12 Solid Strategies For Teaching Critical Thinking Skills. Extracted from Wabisabi Learning: <https://www.wabisabilearning.com/blog/teaching-critical-thinking-skills>
- Watanabe-Crockett, L. (10 04 2019 r.). The One Critical Thinking and Problem Solving Process Everyone Needs. Extracted from Wabisabi Learning: <https://www.wabisabilearning.com/blog/critical-thinking-problem-solving-process>
- Watanabe-Crockett, (2016) How to Develop A Critical Thinking Mindset in Elementary Students <https://www.slideshare.net/NikPeachey/exploiting-infographics-developing-critical-thinking>
- <https://www.educatorstechnology.com/2013/05/a-must-have-chart-featuring-critical.html>
- https://www.ted.com/talks/greta_thunberg_school_strike_for_climate_save_the_world_by_changing_the_rules/transcript
- <http://creativethinking.net/differentperspective/#sthash.ZFpbQ5wz.dpbs>
- <http://ilove2teach.blogspot.com/2012/09/reader-response-freebies.html>
- <https://www.slideshare.net/NikPeachey/exploiting-infographics-developing-critical-thinking>
- <https://www.logicallyfallacious.com/tools/lp/Bo/LogicalFallacies/100/Hasty-Generalization>
- <https://www.educatorstechnology.com/2013/05/a-must-have-chart-featuring-critical.html>
- <https://www.criticalthinking.org/files/ReadWritingTestOp1.pdf>

www.armourproject.eu

AVIZ LEGAL: Lucrarea reflectă rezultatele Pachetului de Lucru nr. 3 din cadrul proiectului ARMOuR – „Laboratoare experimentale”. Opiniile exprimate în cadrul acestei lucrări reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor și nu poate fi considerat că reflectă punctele oficiale de vedere ale Comisiei Europene.

Acest proiect a fost finanțat de Fondul de Securitate Internă al Uniunii Europene - Poliție, în temeiul Acordului de Grant nr. 823683.